

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Anna Nilsson

Efterlevande makes arvsrätt
– en komparativ studie om efterlevande
makes skydd inom arvsrätten

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare
Eva Ryrstedt

Ämnesområde
Successionsrätt

Termin
HT 2011

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Några inledande ord	5
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Metod och material	6
1.4 Avgränsningar	6
1.5 Disposition	7
2 DEN SVENSKA ARVSRÄTTEN	8
2.1 Arv- och testamentsrättens utveckling	8
2.2 En kort översikt av de arvsrättsliga reglerna	9
2.3 Efterlevande makes arvsrätt	11
2.3.1 Inledning	11
2.3.2 Bodelning på grund av makes död	11
2.3.2.1 Allmänt om bodelning vid makes död	11
2.3.2.2 Rätt till jämkning enligt ÄktB 12 kap 2 §	12
2.3.3 Efterlevande makes legala arvsrätt	13
2.3.4 Testamente	14
2.3.4.1 Allmänt om testamente	14
2.3.4.2 Inbördes testamente	15
3 NORSK RÄTT	17
3.1 Inledning	17
3.2 Legala arvrättigheter	17
3.2.1 Huvudregel	17
3.2.2 Minstearv	18
3.2.3 Rätt till oskiftat bo	19
3.3 Inbördes testamente	20
4 DANSK RÄTT	21

4.1	Inledning	21
4.2	Legala arvrättigheter	21
4.2.1	Huvudregel	21
4.2.2	Tvangsarv och suppleringsarv	22
4.2.3	Rätt till oskiftat bo	23
4.3	Inbördes testamente	23
5	ANALYS	24
5.1	Komparation	24
5.2	Efterlevande makens skydd inom arvsrätten	27
5.3	Behövs en förändring för efterlevande makes arvsrätt	29
6	SLUTSATS	31
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	32

Summary

This thesis is written in the field of family law, more precisely about the law of succession. The thesis describes the spouse's right to inheritance by comparing the rules in Sweden, Norway and Denmark.

In the Swedish law of succession, it has long been the kinship that controlled where the estate of a deceased person should end up. The legislature has to some extent moved away from this. It is more important what kind of relationships the deceased had when he/she was alive. Above all, the surviving spouse's right to inheritance was strengthened with the 1987 legislation. The question is whether it is strong enough or if additional protection for the surviving spouse is required.

In Sweden, the surviving spouse's protection consists of the rules of division of property which ensures the surviving spouse at least half of all marital property. Spouses also have a right to inheritance, giving them the right to take over all the deceased's estate before their common children and other legal heirs. If the deceased had children from a previous relationship the surviving spouse will not have any right to the estate. The only protections the surviving spouses have to rely on under those circumstances are the rules of division of property and a rule to guarantee them a minimum amount. Herein lies the problem, the surviving spouse is largely unprotected when there exist children from previous relationships.

In Norway and Denmark is the surviving spouse's position much stronger; especially in those cases where there are children from previous relationships involved. According to their regulatory systems, the surviving spouse is an heir to a particular part of the deceased's estate. This, together with division rules guarantees the surviving spouse a much larger part of the estate than in Sweden. The Norwegian and Danish rules assure that the outcome when the heritage is distributed after the deceased is the same regardless of whether the deceased has only common children with the surviving spouse or if there is children from previous relationships.

Further the thesis goes through the rules relating to surviving spouse's inheritance. It concludes with an analytical part, where the Swedish, Norwegian and Danish rules are compared and critically assessed. There will also be a presentation of my own opinions, what I think would be appropriate changes in the Swedish law in this area.

Sammanfattning

Föreliggande uppsats är ett examensarbete i juris kandidatprogrammet. Uppsatsen är skriven inom området familjerätt, mer preciserat inom successionsrätten. Uppsatsen behandlar efterlevande makes arvsrätt genom att gå igenom de regler som finns på området i Sverige, Norge och Danmark.

Inom arvsrätten har det länge varit släktskapet som styr vart arvet efter en avliden skall hamna. I dagens samhälle har lagstiftaren till viss del gått ifrån detta och en mer samhörighetsinriktad arvsrätt går att uttyda. Framför allt har den efterlevande makens position inom arvsrätten stärkts i och med 1987 års lagstiftning. Frågan är om den är tillräckligt stark eller om ytterligare skydd för efterlevande make krävs.

I Sverige har efterlevande make skydd dels i bodelningsreglerna som i en huvudregel tillerkänner denna hälften av allt giftorättsgods. Makar har också en arvsrätt, vilket ger dem rätt att överta all den avlidnes kvarlåtenskap med fri förfoganderätt före gemensamma barn och arvingar i andra och tredje arvsklass. Har den avlidne särkullbarn har den efterlevande inte någon förtursrätt till kvarlåtenskapen utan särkullbarn har rätt att få ut hela sin arvslott efter föräldrarnas frånfälle. Det enda skydd den efterlevande har att förlita sig på då är bodelningsreglerna och en basbeloppsregel som skall garantera den efterlevande ett minsta belopp. Det är häri problemet ligger; efterlevande make är till stora delar oskyddad i de fall det finns särkullbarn.

I Norge och Danmark har den efterlevande maken däremot betydligt bättre skydd i de fall det finns särkullbarn. Enligt deras regelsystem har den efterlevande maken en arvsrätt till en viss del av den avlidnes kvarlåtenskap. Detta tillsammans med bodelningsreglerna gör att den efterlevande är garanterad en betydligt större del av den gemensamma förmögenheten än i Sverige. De norska och danska reglerna medför att det utfallet när arvet skall skiftas efter den avlidne blir detsamma oavsett om den avlidne har enbart gemensamma barn med den efterlevande eller om det finns särkullbarn.

Uppsatsen går närmare igenom de regler som berör efterlevande makes arvsrätt. Den avslutas med en analyserande del där de svenska, norska och danska reglerna jämförs och kritiskt granskas. Jag kommer även redovisa min uppfattning om lämpliga förändringar inom den svenska rätten på detta område.

Förord

Det tog lite längre tid än vad jag först hade planerat att färdigställa detta arbete. Men livet blir inte alltid som man tänkt sig och planerat. Det kan förändras på ett ögonblick, något jag dessvärre fick egen erfarenhet av i somras. Men livet går vidare för oss som finns kvar.

Jag vill först och främst tacka min handledare Eva Ryrstedt som var så snäll att gå med på att handleda mig en termin extra fast hon inte har någon skyldighet till detta. Jag vill även passa på att tacka min älskade familj, som sett till att jag inte gav upp under tiden jag höll på med detta arbete och alltid har några uppmuntrande ord när de behövdes som mest. Ett särskilt tack till Karolina och Elin som varit ett extra stöd för mig den här hösten.

Slutligen vill jag dedicera detta arbete till min bror Andreas, jag kommer alltid älska och sakna dig. Men när ett liv släcktes kom ett nytt litet liv in i våra liv och värmdde våra hjärtan detta arbete är därför även tillägnat min brorsdotter Smilla.

Åseda 2012

Förkortningar

Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
TL	Testamentslag (1930:104)
ÄB	Ärvdabalken
ÄktB	Äktenskapsbalken

1 Inledning

1.1 Några inledande ord

Arvsrätten är ett stort område inom juridiken och tillhör en del av juridiken som någon gång påverkar människors liv. Arvsrätten består av ett komplext regelsystem, där olika gruppers intresse konkurrerar med varandra. När en person avlider skall hans eller hennes tillgångar fördelas, detta görs antingen genom arv eller genom testamente. Med arv menas att kvarlåtenskapen efter den avlidne fördelas enligt lag. Finns det ett testamente skall kvarlåtenskapen i normalfallet fördelas enligt testamentets föreskrifter.¹ Det finns dock vissa begränsningar för testator att förfoga över sin egendom i testamente. Det går bland annat inte testamentera bort bröstarvinges rätt till sin laglott. Reglerna om arv och testamente hör ihop och för att beskriva arvsrätt krävs även en förklaring av reglerna kring testamente.

Arvsrätten har genom historien alltid varit knuten till släktband. I modernare tid har dock trenden mot en syn på samhörighet blivit tydligare inom arvsrätten. Detta kan ses genom det ökade skydd som efterlevande make har fått under 1900-talet fram till nu. Denna uppsats skall behandla efterlevande makes ställning inom arvsrätten. Skyddet för efterlevande make är nämligen beroende på till exempel om makarnas egendom var enskild eller giftorättsgods i kombination med särkullbarn. Utfallet av ett dödsfall kan därför få olika ekonomiska konsekvenser för den efterlevande maken, beroende på den föreliggande situationen.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är dels att komparera Sveriges regler om efterlevande makes rätt med två andra nordiska länder, Norge och Danmark för att se om något av ländernas regelsystem på området lyckats bättre med att lösa de problem som finns i arvsrätten. En annan del går ut på att undersöka vad det finns för skydd för den efterlevande maken, om det finns makar som har ett större skydd än andra och i så fall om det behövs göras ändringar för att ändra på detta.

Följande frågeställningar har legat till grund för denna uppsats.

- Vilka skillnader och likheter finns mellan Sveriges, Norges och Danmarks regler kring efterlevande makes arvsrätt?
- Har något av länderna bättre skyddsregler för efterlevande make inom arvsrätten?
- Behövs det en ändring av reglerna kring efterlevande makes arvsrätt, vilka ändringar vore i så fall lämpliga?

---

¹ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 16.

1.3 Metod och material

I denna uppsats har jag valt att använda den klassisk rättsdogmatiska metoden i kombination med en komparativ metod. Den rättsdogmatiska metoden går ut på att genom granska befintliga rättskällor, till exempel förarbeten, lag och doktrin, beskriva gällande rätt. Det är nödvändigt att använda sig av en rättsdogmatisk metod för att beskriva gällande rätt, *de lege lata*. Detta för att i analysen försöka ge min syn på hur rätten bör förändras, det vill säga försöka argumentera för *de lege ferenda*.

Den komparativa metoden går ut på att utröna likheter och olikheter mellan olika länders rättsordningar², detta görs genom att beskriva de olika ländernas rättsordningar för att sedan jämföra dessa med varandra. Jag har valt att använda mig av en komparativ metod för att genom att jämföra de svenska reglerna med andra nordiska regler kunna ge en fördjupad analys och kunna se om något av länderna jag valt att komparera med har bättre lösningar på de problem som finns inom området. Genom att komparera med andra länder får läsaren en större kunskap hur samma problem kan lösas på olika sätt. Det blir även lättare att kritiskt granska de svenska reglerna och argumentera för andra lösningar inom den svenska rätten. Anledningen till att jag valt två andra nordiska länder är att jag tyckte det skulle vara intressant att jämföra med länder som står oss nära inom juridiken men ändå har olika regler på detta område.

I mitt val av material har jag använt mig av de vanliga rättskällorna, lag, förarbeten och doktrin. Uppsatsens främsta syfte är att utreda vilket skydd efterlevande make har inom arvsrätten och om detta behöver förändras. På grund av detta har jag valt att inte använda mig av särskilt mycket rättsfall, praxis på området är givetvis intressant men har inte så stor betydelse för denna uppsats. När det gäller den komparativa delen har jag främst utgått från lagtext och doktrin. När man gör en komparation med andra länder är det givetvis svårare att få en heltäckande överblick över vilka källor som är tillförlitliga i dessa länder. Jag har valt att utgå från de ledande rättsvetenskapspersonerna på området i respektive land. Det kan därför nämnas att det finns betydligt mer material på området än det som används i uppsatsen.

1.4 Avgränsningar

Arvsrätten utgör ett stort område. Denna uppsats är framförallt avgränsad till att beskriva efterlevande makes arvsrätt. Denna arvsrätt hänger dock ihop med många av arvsrättens andra områden, på grund av detta har även arvsrättsliga regler som har betydelse för efterlevande make arvsrätt beskrivits, denna beskrivning är dock inte speciellt djupgående. När det gäller den norska och danska rätten har jag avgränsat mig till reglerna som

---

² Bogdan. Komparativ rättskunskap, s. 21.

rör efterlevande makes arvsrätt, endast regler som inskränker dessas arvsrätt har berörts kortfattat.

1.5 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i fyra delar, en svensk del där det svenska regelsystemet beskrivs. Sedan följer en norsk och en dansk del, där deras respektive regler på området går igenom. Uppsatsen avslutas sedan med en analyserande del där doktrins och författarens egna åsikter redovisas för.

2 Den svenska arvsrätten

2.1 Arv- och testamentsrättens utveckling

Arvsrätten har genom tidens gång förändrats en hel del. Detta har framförallt berott på samhällets utveckling, då samhället har förändrats så har de arvsrättsliga reglerna även de genomgått förändringar. Man kan se tydliga förändringar genom historien till exempel hur kvinnors, utomäktenskapliga barns och makars arvsrätt har förändrats.

I bondesamhället var egendomen oftast knuten till jorden och de regler om arv som fanns innebar att arvsrätten var beroende av släktskap. I de äldsta lagarna tillämpades en så kallad gradualprincip vilket innebar att den som stod först i arvsordningen fick ärva hela egendomen, detta för att förhindra att jorden splittrades upp mellan flera arvingar. Det vanligaste i de äldsta lagarna var att män gick före kvinnor i arvsordningen. I Svealagarna ställdes en annan princip upp, parentelprincipen, som innebar att arvingar delades upp i olika arvsklasser. Det är denna princip som dagens arvsrättsliga regler bygger på.³

Män och kvinnor fick lika arvsrätt för första gången i Magnus Erikssons stadslagar, detta gällde dock enbart i städerna där egendomen inte var knuten till jorden på samma sätt som den var på landet. Först år 1845 fick kvinnor samma arvsrätt som män på landsbygden. Barn utom äktenskapet hade under en lång tid ingen lagstadgad rättighet att ärva sina föräldrar, varken modern eller fadern. År 1866 tillerkändes barn utom äktenskapet en viss arvsrätt efter sin mor. År 1905 gavs utomäktenskapliga barn samma rätt till arv efter sin mor som barn födda inom äktenskapet. Det dröjde dock ända till 1969 innan barn utom äktenskapet gavs arvsrätt efter sin far.⁴

Makar ärvde inte varandra enligt äldre svensk rätt. Den rätt de hade bestod i giftorätten och en rätt till ett minibelopp ur det gemensamma boet. Fanns det gemensamma barn hade hustrun en rätt till underhåll från barnen. Den första arvsrättsliga regeln om makars arvsrätt tillkom 1921 då den efterlevande maken, i fall då det inte fanns gemensamma barn, gavs rätt till hälften av boet i giftorättsgodt och hälften av kvarlåtenskapen. År 1928 ändrades regeln till att gälla hela kvarlåtenskapen, detta gällde dock fortfarande endast om det inte fanns några barn till den avlidne maken. Det dröjde till första januari 1988 innan de nuvarande reglerna trädde ikraft. Dagens regler ger efterlevande make företräde till kvarlåtenskapen före gemensamma barn.⁵

---

³ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 19.

⁴ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 20 f.

⁵ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 21 f.

Testamentsrättens historia kan ledas tillbaka ända till den romerska rätten. I de germanska rättsordningarna infördes den dock relativt sent. De germanska rättsordningarna, vilket Sverige tillhör, byggde på egendomens bundenhet till familjen och ätten. I Sverige uppkom testamentsrätten i samband med att kyrkan ville möjliggöra så kallade själagåvor.⁶

Ett viktigt steg i utvecklingen av testamentsrätten togs i 1734 års lag där det i ärvdabalkens 16 kapitel talades om testamente som utgjorde man eller kvinnas sista vilja. Förfoganderätten var dock inte helt fri utan begränsades i 17 kapitlet där det ställdes upp ett skydd för arvejorden vilket innebar att denna egendom ej kunde förordnas över i testamente. Arvejordssystemet avskaffades år 1857 och ersattes av det nu gällande laglottssystemet. År 1930 tillkom testamentslagen (TL) som testamentsreglerna i nuvarande ärvdabalk bygger på. I TL förtydligades formreglerna och tolkningsreglerna. Det slogs även fast att det var testatorns vilja som skulle ligga till grund för all testamentstolkning.⁷

2.2 En kort översikt av de arvsrättsliga reglerna

Arvsrätten styrs av tre grundläggande principer. Parentelprincipen, istadarätten och stirpalgrundsatsen. Parentelprincipen innebär som nämnts i förgående avsnitt att arvingarna delas upp i olika arvsklasser som rangordnas efter släktskap, närmare släktingar får ärva före avlägsnare släktingar. Istadarätt betyder att om en arvinge är avliden träder dennes avkomling in i dennes ställning och får rätt till dennes del av arvet. Stirpalgrundsatsen är en princip som innebär att varje gren inom en arvsklass ska få lika stora delar av kvarlåtenskapen.⁸

De arvsrättsliga reglerna återfinns i ärvdabalken som består av 25 kapitel. De första åtta kapitlen innehåller regler om den legala arvsordningen och fördelning av kvarlåtenskap. Kapitel nio till sexton omfattar regler om testamente. De nio sista kapitlen reglerar främst boutredning, bouppteckning och arvsskifte.

Den legala arvsordningen regleras i kapitel två och tre. Med den legala arvsordningen menas den ordning som gäller för arvlåtarens arvingar om arvlåtaren inte har skrivit något testamente.⁹ I ärvdabalkens andra kapitel delas arvingarna in i tre olika arvsklasser. Den första arvsklassen består av arvlåtarens barn, dessa kallas för bröstarvingar, ÄB 2 kap 1 §. Värt att nämna här är att adoptivbarn ärver sina adoptivföräldrar, FB 4 kap 8 §, har en arvlåtare både adoptivbarn och biologiska barn ärver dessa med lika stor

---

⁶ Agell, Testamentsrätt, s.16 f.

⁷ Agell, Testamentsrätt, s. 18 f.

⁸ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 30 ff.

⁹ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 16.

andel.¹⁰ Finns det inga arvingar i den första arvsklassen är det arvingar i den andra arvsklassen som får ärva, i andra arvsklassen finns arvlåtarens föräldrar, syskon och syskonbarn. Syskon får ärva först om någon av föräldrarna är död, ÄB 2 kap 2 §. Tredje arvsklassen består av farföräldrar och morföräldrar eller om någon av dessa inte är i livet deras barn, dock inte deras barnbarn vilket framgår e contrario av lagrummet. Kusiner har därmed inte någon legal arvsrätt efter varandra, ÄB 2 kap 3 §. Tredje kapitlet i ärvdabalken tar upp den efterlevande makens rätt att ärva före gemensamma barn och arvingar i andra och tredje arvsklass. Finns det ingen arvinge i någon utav arvsklasserna och inte heller någon äkta make eller testamente skall kvarlåtenskapen enligt ÄB 5 kap 1 § tillfalla allmänna arvsfonden.¹¹

Barn till arvlåtaren har en särskilt skyddad position i arvsrätten. I ärvdabalkens 7 kap 1 § finns ett lagstadgat laglottsskydd för bröstarvingar. Detta innebär att en bröstarvinge alltid har rätt att få ut hälften av sin arvslott. En förälder kan därmed inte genom ett testamente göra sina barn helt arvslösa.

Det historiska syftet med laglotten var att garantera att bröstarvingarna fick en del av kvarlåtenskapen då det tidigare i historien var många som var beroende av arv till sin försörjning.¹² Laglotten har även som syfte att skapa en viss inbördes rättvisa mellan bröstarvingarna. I SOU 1981:85 argumenterades det för att laglottsskyddet skulle avskaffas, främst för att detta skulle förstärka efterlevande makes ställning. Ett annat argument var att laglottsskyddet enligt deras mening inte hade något syfte längre då ingen längre var beroende av arv för att klara sin försörjning och laglottsskyddet garanterade inte heller någon rättvis fördelning inbördes mellan bröstarvingarna då det var möjligt för en förälder att genom testamente gynna ett barn framför ett annat.¹³

Laglottsskyddet avskaffades dock inte utan behölls med motiveringen att särkullbarn skulle kunna missgynnas om laglottsskyddet avskaffades. Ett annat skäl som framhölls var rättslikhet med de övriga nordiska länderna.¹⁴

Lagstiftaren har dessutom infört ett förstärkt laglottsskydd i ÄB 7 kap 4 §. Det förstärkta skyddet innebär att gåvor som givits i stället för testamente kan återkrävas om det kränker laglottsskyddet. Regeln tillkom i syfte att förhindra att regeln om laglottsskydd kringgås. Gåvor som kan återkrävas är sådana som givaren givit strax innan sin död eller gåvor som givits tidigare men där givaren behållit nyttjanderätten till egendomen under sin livstid.¹⁵

En särskild position har de så kallade särkullbarnen. De har förutom sitt lagstadgade laglottsskydd som skyddar dem i de fall det finns ett testamente

---

¹⁰ Saldeen, Arvsrätt, s. 37 f.

¹¹ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 33 f.

¹² Saldeen, Arvsrätt, s. 110.

¹³ SOU 1981:85 s. 207 ff.

¹⁴ Prop. 1986:87:1 s. 79 f.

¹⁵ Wallin, Kommentarer till ärvdabalken del I s. 184 f.

även ett skydd gentemot en eventuell efterlevande make som inte är deras förälder genom att de enligt ÄB 3 kap 1 § ges företräde till sin del ur kvarlåtenskapen framför efterlevande make, se avsnitt 2.3.3.

2.3 Efterlevande makes arvsrätt

2.3.1 Inledning

Lagstiftaren har strävat efter att förstärka skyddet för efterlevande make. Som nämnts under avsnitt 2.1 bestod den efterlevande hustruns skydd länge enbart av en rätt till bodelning och vissa fall rätt till underhåll från sina barn. Detta är inte situationen idag. Lagstiftaren har vidtagit flera åtgärder för att förstärka den efterlevande makens position.¹⁶ Det finns skyddsregler för den efterlevande maken både i äktenskapsbalkens regler om bodelning och i ärvdabalken. Detta kapitel är tillägnat att beskriva de regler som skyddar efterlevande makes ekonomiska ställning. Även de regler som inkräftar på efterlevande makes rätt kommer beskrivas.

2.3.2 Bodelning på grund av makes död

2.3.2.1 Allmänt om bodelning vid makes död

När en person som ingår i ett äktenskap dör skall det först göras en bodelning i enlighet med äktenskapsbalkens (ÄktB) regler. Innan dessa regler om bodelning skall gås igenom bör det först nämnas något om den egendomsordning som styr vad som skall ingå i en bodelning.

I ett äktenskap kan det existera två typer av egendom, giftorättsgods och enskild egendom. Under äktenskapet har egendomsordningen ingen större betydelse, utan varje make behåller äganderätten till den egendom som förs med in i boet eller förskaffas under äktenskapets gång. Den andra maken har ingen äganderätt till egendomen men ett latent anspråk på delning av egendomens värde vid en bodelning, den så kallade giftorätten.¹⁷ I ett äktenskap är all egendom, som inte är enskild egendom, giftorättsgods, ÄktB 7 kap 1 §.¹⁸ Vad som är enskild egendom definieras i ÄktB 7 kap 2 §. Makar kan genom äktenskapsförord avtala att viss eller all egendom skall utgöra deras enskilda. Enskild egendom kan även vara egendom som den ena maken fått ta emot genom gåva, testamente eller arv från tredje man med förbehåll att denna egendom skall utgöra makens enskilda egendom.¹⁹

Reglerna om bodelning finns i ÄktB 9-13 kap. En bodelning innebär förenklat att det giftorättsgods som båda parten äger minus parternas skulder slås samman och delas på hälften, ÄktB 11 kap 3 §. Ena hälften går till den efterlevande maken med full äganderätt, medan den andra hälften

---

¹⁶ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 59 f.

¹⁷ Agell, Äktenskap, Samboende, Partnerskap, s. 87.

¹⁸ Agell, Äktenskap, Samboende, Partnerskap, s. 87.

¹⁹ Agell, Äktenskap, Samboende, Partnerskap, s. 89.

tillsammans med eventuell enskild egendom utgör den avlidnes kvarlåtenskap, vilken skall fördelas genom arv eller testamente.

Avgörande för vilken egendom som ingår i bodelningen är makarnas egendomsförhållanden dagen för makens död, ÄktB 9 kap 2 §. Det finns dock inga lagregler för vilken tidpunkt som skall ligga till grund för värderingen av tillgångarna och skulderna. I praxis har de utgått från dagen då boet är utrett.²⁰

Det finns viss egendom som utgör giftorättsgods som får undantas vid bodelningen. Egendom som är undantagbar är egendom av personlig art, rättigheter som inte får överlätas, rättigheter av personlig art. Rätten att undanta personlig egendom kan utläsas ur ÄktB 10 kap 2 §. Till personlig egendom räknas till exempel kläder, glasögon, personliga presenter. Denna undantagsrätt gäller endast för den efterlevande maken, det är endast egendom som kan anses skäligt att undanta som får hållas utanför bodelningen.²¹ Rättigheter som inte kan överlätas är till exempel makes rätt till lön, allmän pension och gåva eller arv givna av tredje man med förbehåll att egendomen inte skall vara överlåtbar.²² Rättigheter av personlig art är till exempel fordran på skadestånd för kroppsskada och upphovsrätter.²³ Annan egendom som får undantas bouppteckning är den efterlevande makes privata pensionssparande, den avlidne makens livförsäkringar och individuella pensionssparande och egendom som innehas med fri förfoganderätt.

I de fall där den avlidne inte har några bröstarvingar eller endast bröstarvingar som är gemensamma är den efterlevande maken enda dödsbodelägaren. I dessa fall går det inte göra någon bodelning eftersom den efterlevande maken då skulle företräda både sig själv och dödsboet.²⁴ Det är därför viktigt att både den avlidne och den efterlevande makens tillgångar och skulder upptas i bouppteckningen. Detta är enda möjligheten att bestämma kvotdelen för efterarvingar i dagens rättsläge. Vid den sist avlidne makens död går det med hjälp av dessa uppgifter rekonstruera ägarförhållandena vid den först avlidnes död för att kunna räkna ut kvotdelarna för efterarvingar.²⁵

2.3.2.2 Rätt till jämkning enligt ÄktB 12 kap 2 §

En regel som kan vara viktig för efterlevande make finns i ÄktB 12 kap 2 §. Det är en jämkningsregel som kan åberopas av efterlevande make när en bodelning sker på grund av dödsfall. Denna jämkningsregel har främst till syfte att användas av den efterlevande maken om det finns särkullbarn eller testamente till förmån för någon annan än efterlevande make. Den blir mest

---

²⁰ Agell, Äktenskap, samboende, Partnerskap, s. 157 f.

²¹ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 63 f.

²² Brattström, Singer, Rätt arv, s. 64 f.

²³ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 65.

²⁴ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 70 f.

²⁵ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 71.

förmånlig om den efterlevande äger mer av giftorättsgodset än den avlidne.²⁶ Den kan även användas av efterlevande make när denna äger mindre av giftorättsgodset. Till exempel om den efterlevande maken vill överföra den avlidnes egendom direkt till barnen. Existerar det enbart gemensamma barn och inget testamente till förmån för dessa föreligger, krävs även ett arvsavstående.²⁷

Regeln ger efterlevande make en rätt att begära att vardera sidan skall behålla hela eller en kvotdel av sitt giftorättsgods.²⁸ Regeln kan enbart åberopas av den efterlevande maken och rätten är personlig. Övriga dödsbodelägare kan med andra ord inte åberopa jämkning med stöd av ÄktB 12 kap 2 §. Den efterlevande makens konkursförvaltare eller konkursborgenärer kan inte heller åberopa regeln i det fall att den efterlevande maken skulle befinna sig i en konkurs. Regeln är endast tillämplig om bodelning sker på grund av dödsfall, den är inte tillämplig om ena maken avlidit men talan om äktenskapsskillnad påbörjats.²⁹ Dessa regler i äktenskapsbalken garanterar att den efterlevande maken alltid får behålla minst hälften av det gemensamma giftorättsgodset.

2.3.3 Efterlevande makes legala arvsrätt

Den efterlevande makens rätt att ärva kvarlåtenskapen före gemensamma arvingar infördes år 1988. Motiveringen i förarbetena var att bröstarvingar i och med de sociala reformer som vidtagits under 1900-talet inte längre är lika beroende av arv för att kunna klara sin försörjning. Det är tvärtom så att det är den efterlevande maken som oftast är i större behov att sitta i orubbat bo för att slippa att splittra det gemensamma hemmet och kunna klara sin försörjning.³⁰ Ett annat argument var att regleringen skulle främja den nordiska rättslikheten.

Makars arvsrätt regleras i ärvdabalkens tredje kapitel. Enligt ÄB 3 kap 1 § skall kvarlåtenskapen ifall den avlidna var gift tillfalla den efterlevande maken med fri förfoganderätt. Detta gäller dock inte om det finns en bröstarvinge som inte är barn till den efterlevande maken, ett så kallat särkullbarn. Denna bröstarvinge har rätt att kräva ut hela sin arvslott men har också möjlighet att avstå från sin rätt. Vid ett arvsavstående till efterlevande make har särkullbarn rätt till efterarv efter att den efterlevande maken avlidit, ÄB 3 kap 9 §. Finns det gemensamma bröstarvingar till makarna får dessa vänta på sitt arv till dess att även den efterlevande maken avlidit. Finns det ingen bröstarvinge till den avlidne så ger ÄB 3 kap 2 § även en efterarvsrätt till personer från den andra arvsklassen.³¹

---

²⁶ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 61 f.

²⁷ Ryrstedt, Bodelning och bostad, s. 157.

²⁸ Prop. 1986/87:1, s. 330.

²⁹ Ryrstedt, Bodelning och bostad, s. 156.

³⁰ Prop. 1986/87:1 s. 81 f.

³¹ Saldeen, Arvsrätt, s. 52 f.

I de fall det finns särkullbarn eller ett testamente till förmån för någon annan finns i ÄB 3 kap 1 § andra stycket en basbeloppsregel. Den är utformad för att ge den efterlevande maken ett så kallat minimiskydd. Basbeloppsregeln innebär att den efterlevande maken har rätt till att få egendom ur kvarlåtenskapen, så långt kvarlåtenskapen räcker, till så stort värde att den tillsammans med egendom som erhöles genom bodelning och den efterlevande makens eventuella enskilda egendom täcker fyra gånger prisbasbeloppet.³² År 2011 uppgick prisbasbeloppet till 42 800 kronor, vilket innebär att den efterlevande kan få ut egendom ur kvarlåtenskapen om dennes egen förmögenhetsmassa efter bodelning understiger 171 200 kronor.

Att ha kvar en basbeloppsregel efter 1987 års lagstiftning av efterlevande makes arvsrätt motiverades med att regeln fortfarande var nödvändig för att garantera den efterlevande maken ett minibelopp i de fall det fanns särkullbarn.³³ I förarbetena till 1987 års lagstiftning fanns det förslag på att höja basbeloppsgränsen till sex basbelopp istället för fyra. Departementschefen menade dock att detta skulle urvattna särkullbarns rätt till att ta arv genast efter sin förälders frånfälle.³⁴

En stor skillnad mellan makar och arvingar som tillhör någon av arvsklasserna är med vilken befogenhet de ärver kvarlåtenskapen. Arvingar som ärver enligt andra kapitlet i ärvdabalken ärver egendomen med full äganderätt. Makar som ärver varandra enligt tredje kapitlet i ärvdabalken ärver endast kvarlåtenskapen med fri förfoganderätt. Vilket innebär att de inte kan förordna om den först avlidnes egendom i ett testamente.³⁵

2.3.4 Testamente

2.3.4.1 Allmänt om testamente

Rätten att få förordna om sin kvarlåtenskap genom testamente följer av principen om privat äganderätten som har ett starkt skydd i Sverige. Denna rättighet att förordna i ett testamente har dock vissa begränsningar.³⁶ Ärvdabalken ger nämligen bröstarvingar ett lagligt skydd vilket berättigar dem till en laglott (se ovan 2.2). Ärvdabalken innehåller även ett lagstadgat minimiskydd för efterlevande make i och med basbeloppsregeln (se ovan 2.3.3) som inte går att testamentera bort.

Reglerna om testamente återfinns i ärvdabalkens 9-16 kapitel. Dessa ger en arvlåtare möjlighet att styra över hur arvet skall fördelas efter arvlåtarens bortgång. Alla personer som är över 18 år har rätt att förordna över sin kvarlåtenskap i ett testamente, ÄB 9 kap 1 §. I tionde kapitlet ställs en del

---

³² Saldeen, Arvsrätt, s. 62 f.

³³ Saldeen, Arvsrätt, s. 63.

³⁴ Prop. 1986/87:1 s. 89. Se även SOU 1981:85 s. 483-484.

³⁵ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 77.

³⁶ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 109.

formkrav upp på vad som krävs för att ett testamente ska vara giltigt. Ett testamente skall vara skriftligt och underskrivet. Underskriften måste bevitnas av två vittnen som är samtidigt närvarande när testator skriver under. Dessa vittnen måste vara över 15 år och får inte vara i nära släktskap med testatorn. Vittnena får inte heller vara förmånstagare enligt testamentet eller i nära släktskap med någon som är förmånstagare enligt testamentet, ÄB 10 kap 1 och 4 §§. Det finns även möjlighet enligt ÄB 10 kap 3 § att upprätta ett så kallat nödtestamente vid vissa akuta situationer där formkraven inte är lika hårda.³⁷

Ett testamente kan alltid återkallas under testators livstid. En återkallelse kan ske formlöst, det vill säga även muntliga återkallelser är giltiga. Med tanke på bevissvårigheter är det alltid bäst att förstöra ett testamente som skall återkallas eller om man upprättar ett nytt testamente i detta skriftligt återkalla det gamla testamentet.³⁸

2.3.4.2 Inbördes testamente

Ett inbördes testamente innebär att båda makarna förklarar sin vilja att ärva varandra i ett och samma testamente. Detta innebär att äkta makar kan skydda varandra med ett inbördes testamente. Före 1987 års lagstiftning var det vanligt att äkta makar upprättade inbördes testamente för att skydda varandra. För äkta makar med enbart gemensamma barn finns det dock inte längre något akut testamentsbehov då de enligt lag ärver varandra med fri förfoganderätt.³⁹

Det är dock det enda sättet för makar med särkullbarn att skydda varandra. Möjligheten att upprätta testamente utgör dock inte ett fullgott skydd för makar med endast särkullbarn. Det är inte möjligt att med laga verkan testamentera bort bröstarvingars rätt till laglott. Ett inbördes testamente ger med andra ord möjlighet för äkta makar med särkullbarn att testamentera den del av kvarlåtenskapen till varandra som inte utgör särkullbarns laglott. Särkullbarn har givetvis även möjlighet att godkänna testamentet och får då ställning som efterarvinge. Det är även vanligt för äkta makar som upprättar ett inbördes testamente att förordna om sekundosuccession, det vill säga hur kvarlåtenskapen skall fördelas efter att båda makarna gått bort.⁴⁰

I ÄB 10 kap 7 § finns en regel som talar om vad som gäller om en av de som upprättat ett inbördes testamente genom ensidig återkallelse eller ändring rubbar förutsättningarna för testamentet. I dessa fall kan det inbördes testamentet bli ogiltigt. Detta faller sig naturligt, om en upprättare tar tillbaka sitt förordnande att den andra personen skall ärva, att den andra upprättaren inte längre vill att den första upprättaren skall ärva efter denne

---

³⁷ Agell, Testamentsrätt, s. 37 ff.

³⁸ Agell, Testamentsrätt, s. 47 f.

³⁹ Agell, Testamentsrätt, s. 96 f.

⁴⁰ Agell, Testamentsrätt, s. 96.

längre.⁴¹ För att avgöra om testamentet skall anses vara giltigt eller ogiltigt i ett sådant fall får man använda sig av testamentstolkning.

Reglerna om testamente är en möjlighet för äkta makar att skydda varandra då det ger dem möjlighet att begränsa särkullbarns arv till laglotten. Dessa regler får därmed räknas som skyddsregler för efterlevande make.

---

⁴¹ Agell, Testamentsrätt, s. 97.

3 Norsk rätt

3.1 Inledning

Den norska arvsregleringen har vissa likheter med den svenska. För att läsaren ska få en större förståelse av de norska arvsrättsliga regler som rör efterlevande make i kommande avsnitt kommer det ges en kort introduktion till den norska arvsrätten i stort.

Den norska arvsrätten har, som i Sverige, en legal arvsordning med tre arvsklasser som är indelade på samma sätt som i Sverige. Undantaget är att i tredje arvsklassen har även kusiner till arvlåtaren arvsrätt.⁴² Det finns även ett särskilt skydd för bröstarvingar en *pliktdel* som förenklat kan sägas motsvara den svenska laglotten. Skillnaden består i att i Norge uppgår *pliktdelen* till 2/3 av kvarlåtenskapen, *arveloven* 29 §.⁴³ *Pliktdelen* har dock en beloppsbegränsning, en arvlåtare kan i testamente begränsa en bröstarvinges *pliktdel* till 1 miljon norska kronor.⁴⁴

När det gäller efterlevande makes arvsrätt kommer dessa regler att genomgå mer noggrant nedan. Vad som bör nämnas redan i inledningen är att det även i Norge finns en egendomsordning inom äktenskapet. Precis som i Sverige skiljer de på giftorättsgods (*felleseie*) och enskild egendom (*særeie*). Detta har betydelse vid den ena makens död då det, i de fall boet skall skiftas, görs en bodelning när det finns gemensam egendom i äktenskapet. Bodelningen går i stora drag till på samma sätt som i Sverige.⁴⁵

3.2 Legala arvrättigheter

3.2.1 Huvudregel

I Norge är efterlevande makes arvsrätt beroende av vilka andra arvingar som den först avlidne maken har. Huvudregeln för efterlevande makes arvsrätt finns att hitta i *arvelova* 6 § första och andra mening. Enligt denna paragraf har den efterlevande maken rätt till en fjärdedel av den avlidnes kvarlåtenskap om denna har arvingar i den första arvsklassen, det vill säga bröstarvingar. Har den avlidne enbart arvingar i den andra arvsklassen, föräldrar, syskon eller syskonbarn, så ärver den efterlevande maken hälften av den avlidnes kvarlåtenskap. Finns det inga arvingar från varken första eller andra arvsklassen så ärver den efterlevande maken hela

---

⁴² Lødrup, Oversikt over arveretten, s. 16 f.

⁴³ Lødrup, Oversikt over arveretten, s. 76 f.

⁴⁴ Lødrup, Arverett, s. 99.

⁴⁵ Lødrup, Oversikt over arveretten, s. 14.

kvarlåtenskapen. Tredje arvsklassen har därmed ingen rätt till arv före en efterlevande make.⁴⁶

I Norge gäller dock detsamma som i Sverige att en bodelning av makarnas giftorättsgods görs innan det går fastställa vad den avlidnes kvarlåtenskap består av. Den efterlevande maken är därmed precis som i Sverige berättigad till hälften av giftorättsgodset genom bodelning.⁴⁷

Enligt den legala arvsordningen kommer en efterlevande make att få 5/8 (4/8 genom bodelning och 1/8 genom arv) av giftorättsgodset om det finns bröstarvingar. Finns det enbart arvingar från andra arvsklass är den efterlevande maken berättigad till 6/8 (4/8 genom bodelning och 2/8 genom arv) av giftorättsgodset.⁴⁸ Har den avlidne även enskild egendom kommer den efterlevande även ärva fjärdedel av detta om det finns bröstarvingar eller hälften om det inte finns bröstarvingar men arvingar från andra arvsklassen.

3.2.2 Minstearv

Sedan 1990 finns det i Norge regler om så kallat *minstearv* som i viss mån kan sägas motsvara den svenska basbeloppsregeln. Regeln om *minstearv* går ut på att försäkra den efterlevande maken ett visst minimum belopp. Denna regel finns även den i *arvelova* 6 § andra mening. Den säger att den efterlevande maken skall ha rätt till fyra gånger basbeloppet (på norska *grunnbeløpet*) om det finns bröstarvingar och sex gånger basbeloppet om det enbart finns arvingar i andra arvsklass.⁴⁹

Basbeloppet 2011 uppgick till 79 216 norska kronor, vilket innebär att om den avlidne har bröstarvingar och kvarlåtenskapen är 4 gånger basbeloppet, 316 864 norska kronor eller mindre så ärver den efterlevande maken allt. Reglerna om *minstearv* går därmed före reglerna om bröstarvinges laglott (*pliktdel*). Detsamma gäller när det endast finns arvingar i andra arvsklassen då har den efterlevande maken rätt till hela kvarlåtenskapen om denna uppgår till sex gånger basbeloppet eller mindre.⁵⁰ *Minstearvet* kan utkrävas av den efterlevande maken oavsett hur stor förmögenhetsmassa den efterlevande maken har i sin besittning.⁵¹

---

⁴⁶ Løderup, Arverett, s.62.

⁴⁷ Løderup, Arverett, s. 59 f.

⁴⁸ Løderup, Arverett, s. 62.

⁴⁹ Hambro, Arveloven, kommentarutgave, s. 35.

⁵⁰ Løderup, Arverett, s. 63 f.

⁵¹ Hambro, Arveloven, kommentarutgave, s. 35 f.

3.2.3 Rätt till oskiftat bo

Den största skillnaden mellan efterlevande arvsrätt i Sverige och Norge är att det i Norge finns en rättighet för efterlevande make att sitta i oskiftat bo. Detta är egentligen ingen arvsrätt men eftersom den medför att den efterlevande maken får överta hela boet oskiftat finns reglerna i den norska *arvelovens* tredje kapitel.⁵² Möjligheten att kvarsitta i oskiftat bo finns även i Sverige men har en mindre praktisk betydelse då det krävs ett avtal mellan samtliga dödsbodelägare att boet inte skall skiftas.⁵³ I Norge har dock regeln en stor praktisk betydelse då den är utformad som en rättighet för efterlevande make och fungerar därför som en skyddsregel för efterlevande make.⁵⁴

Rätten till att kvarsitta i oskiftat bo är beroende av vad för slags egendom som funnits i äktenskapet, giftorättsgods eller enskild egendom, och vilka andra arvingar den avlidne har. En efterlevande make har rätt att överta allt som utgör giftorättsgods oskiftat före bröstarvingar och arvingar i andra arvsklassen. Dessa arvingar får därmed vänta med att få ut sitt arv tills boet skiftas, när skiftet skall ske kan bero på flera saker (se nedan) men sker oftast i och med efterlevande makens död. Finns det både giftorättsgods och enskild egendom har den efterlevande maken rätt att överta giftorättsgodset oskiftat medan den enskilda egendomen skall skiftas mellan den avlidnes arvingar.⁵⁵ Det bör dock nämnas att även den efterlevande maken har ställning som arvinge vid skiftet av den enskilda egendomen (se ovan 3.2.1).

Det finns även möjlighet för makar att skriva äktenskapsförord enligt 42-43 §§ *ekteskapsloven* där de genom avtal kan ge den efterlevande makens rätt att ta över all eller delar av enskild egendom. Denna rätt till att överta enskild egendom kan även uppkomma genom samtycke av den avlidnes arvingar.⁵⁶

Ett undantag från rätten till att sitta i oskiftat bo är när den avlidne har särkullbarn. I dessa fall krävs att särkullbarnet ger sitt samtycke till att den efterlevande får kvarsitta i oskiftat bo. Särkullbarnet kan även villkora sitt samtycke till exempel genom att stipulera att den efterlevande inte får avhända sig av viss egendom eller att den efterlevande inte får förordna över viss egendom i testamente. Samtycket kan även ges innan den först avlidne avled och ett samtycke kan inte återkallas när det väl har givits. Det går dock inte avtala bort särkullbarnets *pliktdel* genom äktenskapsförord eller testamente.⁵⁷

Skiftet av boet sker oftast när den efterlevande maken dör men det finns även andra tillfällen som medför att ett bo måste skiftas. Rätten till att

---

⁵² Løderup, *Oversikt over arveretten*, s. 27.

⁵³ Brattström, Singer, *Rätt arv*, s. 180.

⁵⁴ Lødrup, *Arverett*, s. 359.

⁵⁵ Lødrup, *Arverett*, s. 359 ff.

⁵⁶ Lødrup, *Arverett*, s. 563.

⁵⁷ Lødrup, *Arverett*, s. 565 f.

kvarsitta i oskiftat bo förverkas om den efterlevande väljer att gifta om sig, i dessa fall skall ett skifte göras. Den avlidnes arvingar har även de vissa rättigheter att kräva skifte i *arvelova* 24 § andra stycket. De kan enligt denna paragraf begära att boet skall skiftas om den efterlevande genom sina handlingar onödigt minskar boets värde eller att boets värde minskar väsentligt genom den efterlevande makens handlingar. Samma rätt finns om den efterlevande blir sambo med en annan och det samboskap varar mer än i två år eller att den efterlevande får barn med en annan.⁵⁸

3.3 Inbördes testamente

Även i Norge finns möjlighet för äkta makar att skriva ett inbördes testamente till förmån för varandra. Formkraven är desamma som i Sverige, det skall ske skriftligen och namnteckningen skall bevittnas av två vittnen.⁵⁹

Det kan diskuteras hur stor betydelse inbördes testamente har för äkta makar i Norge då de har rätt att sitta i oskiftat bo tillsammans med gemensamma bröstarvingar och arvingar i andra arvsklass. Det finns dock vissa nackdelar med att sitta i oskiftat bo, nämligen om man blir änka/änkeman tidigt i livet. I dessa fall kan det vara opraktiskt att sitta i oskiftat bo och det är bättre att boet blir skiftat direkt efter dödsfallet, då kan det vara så att makarna vill försätta varandra i bästa möjliga situation. Även i fall då det finns särskullbarn finns givetvis behovet av ett inbördes testamente för att försätta den efterlevande i bästa möjliga position.⁶⁰ Bröstarvinges *pliktdel* på 2/3 av arvsloten går dock ej att testamentera bort.⁶¹

---

⁵⁸ Lødrup, Arverett, s. 585 ff.

⁵⁹ Hambro, Arveloven, kommentarutgåve, s. 346 ff.

⁶⁰ Lødrup, Oversikt over arveretten, s. 68 f.

⁶¹ Lødrup, Oversikt over arveretten, s. 76.

4 Dansk rätt

4.1 Inledning

De danska reglerna kring efterlevande makes arvsrätt liknar till stor del de norska reglerna. Den danska arvsregleringen har även vissa likheter med den svenska. Den legala arvsordningen är uppdelad på samma sätt som i Sverige med tre arvsklasser där samma grupper omfattas.⁶² Bröstarvingar har en särskild ställning även i Danmark då de har rätt till ett så kallat *tvangsarv* som utgör $\frac{1}{4}$ av deras legala arvslott. Arvlåtaren kan dock i testamente begränsa varje barns *tvangsarv* till 1 miljon danska kronor.⁶³

Det görs även i Danmark skillnad på olika typer av egendom, det skiljs mellan giftorättsgods (*fælleseje*) och enskild egendom (*særeje*). Det finns också olika typer av enskild egendom, *skilsmissesæreje*, *kombinationssæreje* och *fuldstændigt særeje*, dessa olika begrepp och deras betydelse för bodelning och arvsskifte kommer gås igenom mer noggrant nedan.⁶⁴

4.2 Legala arvrättigheter

4.2.1 Huvudregel

När en make dör finns en rätt till bodelning mellan makarna, denna bodelning går i princip till på samma sätt som i Sverige. Det vill säga att det görs en delning i hälften av makarnas giftorättsgods efter att skulder har dragits av. Den avlidne makens del tillsammans med eventuell enskild egendom utgör dödsboets kvarlåtenskap som skall delas av den avlidnes arvingar.⁶⁵ På grund av att det i Danmark finns möjlighet för efterlevande make att sitta kvar i oskiftat bo (se nedan 4.2.3) finns det oftast inget formellt behov eller möjlighet att göra någon bodelning. Bodelning görs enbart i de fall kvarlåtenskapen skall skiftas.⁶⁶

Vid bodelning har även de olika typer av särskild enskild egendom som finns i Danmark betydelse. Har makarna enbart *fuldstændigt særeje* (fullständig enskild egendom) kommer det inte göras någon bodelning, utan var make behåller sin egendom.⁶⁷ Har makarna däremot så kallat *skilsmissesæreje* innebär detta att de avtalat att enskild egendom skall vid ena makens död omvandlas till giftorättsgods. Detta gäller både arvlåtarens enskilda egendom och den efterlevande makens enskilda egendom. Det

---

⁶² Feldthusen, Nielsen, Arveretten, s. 23.

⁶³ Feldthusen, Nielsen, Arveretten, s. 30.

⁶⁴ Feldthusen, Nielsen, Arveretten, s. 39 f.

⁶⁵ Feldthusen, Nielsen, Arveretten s. 41.

⁶⁶ Agell, Løderup, Äktenskapsrätten och successionsrätten i de fem nordiska länderna. Om möjligheterna och nyttan av lagharmonisering, s. 29.

⁶⁷ Feldthusen, Nielsen, Arveretten s. 48.

innebär att denna egendom kommer att tas med i bodelningen och kan öka eller minska den efterlevande makens del efter bodelningen beroende på vem som äger mest enskild egendom.⁶⁸

På grund av att *skilsmisssæreje* omvandlar båda makarnas enskilda egendom till giftorättsgods finns det en möjlighet att avtala om *kombinationssæreje*. *Kombinationssæreje* innebär att makarna kan avtala att viss enskild egendom skall omvandlas till giftorättsgods vid den enes död och en annan del till fullständig enskild egendom. En särskild variant av *kombinationssæreje* som är vanlig i Danmark är att makarna avtalar att vid en makes död skall den avlidne makens enskilda egendom omvandlas till giftorättsgods. Den efterlevande makens enskilda egendom skall istället bli fullständig enskild egendom. Detta är ett sätt för makar att gynna varandra vid den ena makens frånfälle. Den efterlevande maken kan hålla sin enskilda egendom utanför bodelningen men är berättigad till hälften av arvlåtarens enskilda egendom, då denna omvandlas till giftorättsgods.⁶⁹

Efter bodelningen har den efterlevande maken även en ställning som legal arvinge i dansk rätt, *arveloven* 9 §. Enligt denna paragraf utgörs efterlevande makes legala arvsrätt av ½ av kvarlåtenskapen om det finns bröstarvingar. Finns det inga bröstarvingar till arvlåtaren ärver den efterlevande maken hela kvarlåtenskapen.⁷⁰

4.2.2 Tvangsarv och suppleringsarv

Den efterlevande maken har även ett skydd i reglerna om *tvangsarv* och *suppleringsarv* som kan sägas är en del av *tvangsarvet*. *Tvangsarvet* innebär att efterlevande make alltid har rätt till ¼ av arvlåtarens kvarlåtenskap, denna fjärdedel kan med andra ord arvlåtaren inte förordna över i testamente, *arveloven* 10 §.⁷¹

Suppleringsarvet innebär att efterlevande make enligt *arveloven* 11 § 2 stycket alltid har rätt till ett så kallat minsta belopp. Detta minsta belopp låg på 650 000 danska kronor år 2011, hur beloppet ändras styrs av *arvelovens* 97 §. Beloppsgränsen har dock endast betydelse om den efterlevande maken har egendom som understiger gränsen. Understiger den efterlevande makens totala egendom 650 000 danska kronor har maken rätt att fylla ut sin egendom upp till 650 000 från arvlåtarens kvarlåtenskap.⁷² Har eller kommer den efterlevande maken få ut ersättning via försäkring eller pension på grund av arvlåtarens död skall dessa rättigheter även räknas med när man fastställer om den efterlevande maken har rätt till *suppleringsarv*. Detta medför att det i praktiken inte är särskilt ofta som en efterlevande make är berättigad att kräva ut något *suppleringsarv*.⁷³

---

⁶⁸ Feldthusen, Nielsen, Arveretten s. 39.

⁶⁹ Feldthusen, Nielsen, Arveretten, s.39 f.

⁷⁰ Feldthusen, Nielsen, Arveretten, s. 34.

⁷¹ Feldthusen, Nielson, Arveretten, s. 34 f.

⁷² Feldthusen, Nielsen, Arveretten, s. 52 f.

⁷³ Feldthusen, Nielsen, Arveretten, s. 53.

4.2.3 Rätt till oskiftat bo

Rätten till att kvarsitta i oskiftat bo i Danmark har många likheter med de norska reglerna. Det precis som i Norge utformat som en rättighet för den efterlevande maken och fungerar därmed som en skyddsregel för den samme. En efterlevande make har rätt att överta allt giftorättsgods oskiftat efter den avlidne maken före gemensamma barn. Vilket innebär att gemensamma bröstarvingar får vänta på sitt arv efter den först avlidne tills det att boet skiftas.⁷⁴

Reglerna om rätten till oskiftat bo finns i *arveloven* 17-34 §§. Det är enbart giftorättsgods som kan övertas oskiftat av den efterlevande maken. I detta ingår även enskild egendom som omvandlats till giftorättsgods vid den avlidnes död genom *skilsmisssæreje* eller *kombinationssæreje*.⁷⁵ Rätten kan endast göras gällande mot gemensamma bröstarvingar. För att få överta boet oskiftat när det finns särkullbarn krävs samtycke från särkullbarnet. Detta samtycke kan villkoras genom att enbart samtycka till att en del av boet får övertas oskiftat eller sätta upp en tidsgräns för när boet skall skiftas. Särkullbarn kan även lämna sitt samtycke i förhand, då blir samtycket även gällande för särkullsbarnets bröstarvingar om särkullbarnet inte särskilt gör ett undantag från att dessa skall vara bundna vid samtycket.⁷⁶

Den efterlevande maken kan när som helst begära att boet skall skiftas, *arveloven* 26 §. Andra omständigheter som medför att boet skall skiftas är om den efterlevande maken dör eller gifter om sig, *arveloven* 26 § 2 st. De andra arvingarna kan endast kräva att skifte skall göras om den efterlevande maken missbrukar sin ställning eller förminskar värdet på boet, *arveloven* 29 §.

4.3 Inbördes testamente

I dansk rätt liksom i svensk och norsk rätt finns möjlighet att skriva inbördes testamente till förmån för varandra. Denna möjlighet användes främst av äkta makar och samboende. Behov av inbördes testamente föreligger även i Danmark främst för äkta makar med särkullbarn.⁷⁷ Då de har möjlighet att sitta i oskiftat bo tillsammans med gemensamma bröstarvingar och ärver hela kvarlåtenskapen före andra och tredje arvsklasserna.

Bröstarvinges tvangsarv går ej att förordna över i testamente. Det som efterlevande make ärver i och med ett inbördes testamente ärver de med fri förfoganderätt, de kan inte styra den del de ärvt till fördel för egna arvingar utan den del som kommer i arv genom testamente skall gå tillbaka till den först avlidnes sida.⁷⁸

---

⁷⁴ Feldthusen, Nielsen, Arveretten, s. 65 f.

⁷⁵ Feldthusen, Nielsen, Arveretten, s. 66.

⁷⁶ Feldthusen, Nielsen, Arveretten, s. 67.

⁷⁷ Taksøe-Jensen, Lærebog i arveret, s. 253.

⁷⁸ Taksøe-Jensen, Lærebog i arveret, s. 353 f.

5 Analys

5.1 Komparation

I ovanstående kapitel har reglerna för efterlevande makes arvsrätt i Sverige, Norge och Danmark beskrivits. Även om den arvsrättsliga regleringen på många sätt liknar varandra finns det även många skillnader. Framförallt går det se stora skillnader hur länderna löst problemen kring efterlevande makes arvsrätt.

Oavsett om makarna bor i Sverige, Norge eller Danmark har makarna bäst skydd om de endast har gemensamma barn eller inga bröstarvingar över huvudtaget. I Sverige ärver den efterlevande maken all kvarlåtenskap med fri förfoganderätt. Bröstarvingar och arvingar i andra arvsklassen får vänta på sitt arv tills båda makarna är borta. I Norge och Danmark kan den efterlevande välja mellan att sitta kvar i oskiftat bo eller skifta ut kvarlåtenskapen.

Väljer den efterlevande att kvarsitta i oskiftat bo kan denna endast överta giftorättsgodset. Skulle den avlidne maken ha enskild egendom skall denna i normala fall skiftas ut. Det är dock möjligt för makar att i livet avtala att makarnas enskilda egendom skall omvandlas till giftorättsgods vid någon av makarnas död. Det är även möjligt för övriga arvingar att samtycka till att den efterlevande maken även får överta enskild egendom oskiftat. Detta är gemensamt för både Danmark och Norge.

I det fallet att maken skulle välja att skifta ut kvarlåtenskapen istället för att kvarsitta i oskiftat bo gäller följande i Norge och Danmark. I Norge har den efterlevande maken rätt till $\frac{4}{8}$ av giftorättsgodset genom bodelning. Den efterlevande har även rätt att få ut $\frac{1}{4}$ av den avlidnes kvarlåtenskap i arv. Skulle det den efterlevande maken får ut i arv efter den avlidne understiga 4 basbelopp har den efterlevande rätt att fylla ut sitt arv upp till detta belopp. Resten av kvarlåtenskapen skall fördelas mellan den avlidnes övriga arvingar.

I Danmark har den efterlevande maken rätt till $\frac{4}{8}$ av giftorättsgodset genom bodelning. Den efterlevande makens arvsrätt uppgår till $\frac{1}{2}$ av den avlidnes kvarlåtenskap. Skulle den efterlevande efter bodelning och arv ha egendom som understiger 650 000 danska kronor har den efterlevande rätt att få ut mellanskillnaden ur den avlidnas kvarlåtenskap. Resten av kvarlåtenskapen skall fördelas mellan den avlidnes övriga arvingar.

Skyddet för den efterlevande maken försvagas däremot om den avlidne har särkullbarn. Försvagningen är särskilt tydlig i den svenska regleringen. Enligt svensk lag har den efterlevande maken enbart rätt till $\frac{1}{2}$ av giftorättsgodset genom bodelning i de fall det endast finns särkullbarn. Resten av kvarlåtenskapen skall fördelas mellan den avlidnes bröstarvingar.

I Norge och Danmark försvagas den efterlevande makens position i och med att de inte längre kan kräva att sitta i oskiftat bo. I sådana fall krävs ett samtycke av särkullbarnet. I det fallet att särkullbarnet tvingar fram ett skifte efter den avlidne blir utfallet av skiftet detsamma för den efterlevande maken som vid ett skifte där det endast finns gemensamma barn (se ovan). Detta gäller i både Norge och Danmark den efterlevandes position försvagas visserligen en del men inte i samma mån som i Sverige.

Det finns fördelar och nackdelar med alla tre ländernas regelsystem. I de fall där det endast finns gemensamma bröstarvingar eller arvingar i andra eller tredje arvsklassen har alla tre länderna sett till att den efterlevande maken kan överta hela kvarlåtenskapen. Lösningarna skiljer sig dock åt. I Sverige ärver efterlevande make med fri förfoganderätt. I Norge är ända sättet för efterlevande make att ta över hela kvarlåtenskapen före bröstarvingar eller arvingar i andra arvsklassen att kräva att sitta kvar i oskiftat bo. I Danmark är det precis som i Norge ända möjligheten att ta över hela kvarlåtenskapen att kräva att få kvarsitta i oskiftat bo. Detta gäller i de fall det finns gemensamma bröstarvingar, de ärver hela kvarlåtenskapen om det enbart finns arvingar i andra eller tredje arvsklassen.

Fördelen med att ärva med fri förfoganderätt som i Sverige är att den efterlevande fritt kan disponera över all egendom i livet; enda inskränkningen är att den efterlevande inte kan förordna om egendomen i ett testamente. Det står den efterlevande fritt att leva upp eller i viss mån skänka bort all egendom. Att sitta i oskiftat bo kan givetvis ha sina fördelar, eftersom det inte krävs något arvsskifte krävs inte heller någon bodelning. Ett dödsfall innebär förutom sorgen att de efterlevande måste ta tag i praktiska delar. När den efterlevande sitter kvar i oskiftat bo kan allt fortsätta som vanligt, utan att behöva tänka på bodelning och arvsskifte.

Det uppstår heller inte särskilt stora problem om den efterlevande sitter kvar i oskiftat bo under hela sin livstid. Problem kan däremot uppstå i de fall när skifte skall göras i den efterlevande makens livstid. Det finns ett antal fall när skifte måste göras. Det blir framförallt opraktiskt om den efterlevande maken är lite yngre. Skifte framtvings till exempel om en efterlevande gifter om sig, är samboende med någon annan i över två år eller får barn med någon ny. Det kan då vara svårt för en efterlevande make att lösa ut övriga arvingar i sådana fall om boet har ökat i värde. Är den efterlevande maken yngre kan det rekommenderas att de skiftar dödsboet på direkten istället för att sitta kvar i oskiftat bo. Även i dödsbon där kvarlåtenskapen inte är särskilt stor kan det vara mer fördelaktigt för den efterlevande maken att skifta jämfört med att sitta i oskiftat bo oavsett ålder.⁷⁹ Som beskrivits ovan kan den efterlevande maken på grund av reglerna om bodelning och *minstearv* tillskiftas en stor del av kvarlåtenskapen. På grund av detta kan det i många fall vara mer fördelaktigt för den efterlevande att skifta boet direkt istället för att sitta kvar i oskiftat bo.

---

⁷⁹ Lødrup, Arverett, s. 360 f.

Det belyses tydligt ovan att den efterlevande maken har ett betydligt bättre arvsrättsligt skydd i Norge och Danmark i de fall det finns särkullbarn. I Sverige är enda sättet att skydda efterlevande make, i det fall det finns särkullbarn, så gott det går med ett testamente. Eftersom det är omöjligt att testamentera bort bröstarvingars laglott kan ett testamente endast försäkra att den efterlevande ärver hälften av kvarlåtenskapen. I Norge har den efterlevande maken rätt till en fjärdedel av kvarlåtenskapen i arv. Deras regel om *minstearv* på fyra gånger basbeloppet utgör även den ett större skydd än den svenska basbeloppsregeln då det i Norge inte spelar någon roll hur mycket förmögenhet den efterlevande själv har utan alltid är berättigad till fyra basbelopp. I Sverige utlöses enbart basbeloppsregeln om den efterlevande makens förmögenhet understiger fyra basbelopp efter bodelningen och då räknas även den efterlevande makens enskilda egendom med i förmögenhetsmassan.

Även i Danmark befinner sig en efterlevande make i bättre position i de fall det finns särkullbarn. De har en laglig arvsrätt på hälften av kvarlåtenskapen och blir därmed försäkrad 6/8 genom bodelning och arv av den gemensamma förmögenhetsmassan om all egendom är giftorättsgods. Det går även i Sverige tillförsäkra den efterlevande 6/8 av den totala förmögenhetsmassan, om denna utgörs enbart av giftorättsgods. Det krävs dock en aktiv handling av makarna, i Danmark tillförsäkras makarna 6/8 av förmögenhetsmassan genom lagregleringen. I Danmark finns även möjligheten att med hjälp av särskilda äktenskapsförord avtala om att all den efterlevande makens egendom omvandlas till enskild egendom samtidigt som den avlidne makens egendom omvandlas till giftorättsgods. Detta medför att den efterlevande maken kommer i en betydligt bättre ekonomisk situation då den får behålla all sin egendom och är berättigad till hälften av den avlidne makens giftorättsgods genom bodelningen.

Reglerna i Norge och Danmark medför att den efterlevande makens arvsrättsliga situation blir lika när ett dödsbo skall skiftas oavsett om det finns gemensamma barn eller särkullbarn. Detta kan tyckas vara mera rättvist än i Sverige där det är stor skillnad mellan makar beroende på om det finns gemensamma barn eller särkullbarn och om makarna upprättat testamente eller inte.

5.2 Efterlevande makens skydd inom arvsrätten

Efterlevande make fick i och med 1987 års lagstiftning ett större skydd än de någon gång tidigare haft i historien. Ändringen medförde att efterlevande make ärver hela den avlidnes kvarlåtenskap framför gemensamma bröstarvingar och arvingar i andra klassen som får vänta på sitt arv tills den efterlevande maken avlider. De har även blivit tillförsäkrade ett minimiskydd i basbeloppsregeln mot särkullbarn och testamentsförordnande.

Frågan är dock om dessa regler är tillräckliga, eller om det är så att resultatet av reglerna kan bli orättvisa beroende på hur ens familjesituation ser ut. Som nämnts tidigare finns det inga problem för makar med endast gemensamma bröstarvingar eller inga bröstarvingar över huvudtaget. Deras situation är helt skyddad i och med att makar ärver varandra med fri förfoganderätt före gemensamma barn och arvingar i andra och tredje arvsklass.

Problem uppstår dock när en av eller båda makarna har särkullbarn. Skyddet för den efterlevande maken minskar då betydligt. Enligt lagen har särkullbarn rätt att kräva ut hela sin arvslott efter sin förälder. I en situation där den avlidne endast har särkullbarn är den efterlevande maken enbart berättigad till hälften av giftorättsgodset genom bodelning. Den avlidnes kvarlåtenskap ärvs då av särkullbarnet om det inte finns något testamente.

I dagens samhälle består oftast äkta makars största tillgång av deras bostad. I de fall då det finns särkullbarn, vilket också är vanligt i dagens samhälle, kan det ofta bli svårt för den efterlevande att lösa ut särkullbarn från fastigheten. Ännu tydligare blir det om den som avlider har särkullbarn och äger bostaden ensam och bostaden är dennes enskilda egendom. I ett sådant fall blir den efterlevande maken i stort sett tvingad att lämna den gemensamma bostaden. Den efterlevande maken har inte har någon arvsrätt efter sin make och inte heller någon rätt genom bodelning.

Det finns givetvis sätt för äkta makar med särkullbarn att försätta varandra i en bättre situation än den som stiftas i lagen. Vad som krävs då är att makarna utför aktiva handlingar för att skydda varandra så gott det går. En möjlighet är ett inbördes testamente där de förordnar till fördel för varandra. De ber då särkullbarn respektera deras sista vilja och vänta med att kräva ut något arv. Det finns dock ingen garanti för att särkullbarnet accepterar detta och har alltid möjlighet att få ut sin laglott.

Även om makar upprättar ett testamente förhindrar reglerna om laglott makar med särkullbarn att försätta sig i samma situation som makar med endast gemensamma barn. Det är därför tveksamt om reglerna om efterlevande makes arvsrätt kan betraktas som rättvisa. Det är även bekymmersamt att det i samhället är föga känt att makar med särkullbarn

har ett sämre skydd. Skall reglerna vara kvar i sin nuvarande form krävs det att samhället blir mer informerat om de handlingar äkta makar behöver upprätta för att skydda varandra på bästa möjliga sätt.

Ett annat sätt för äkta makar att skydda varandra när det finns särkullbarn är att teckna livförsäkringar med varandra som förmånstagare. Detta säkerställer att den efterlevande får ut ett visst belopp som kan användas till att lösa ut särkullbarns arvslott eller, om det finns testamente, laglott. Livförsäkringar kostar dock en hel del pengar, speciellt när man börjar bli lite äldre, det är därför inte alla som har möjlighet att teckna sådan försäkring.

5.3 Behövs en förändring för efterlevande makes arvsrätt

Särkullbarnen behöll sitt starka skydd efter 1987 års reform att få behålla sin direkta arvsrätt före efterlevande make. En bakgrund till detta kan vara att särkullbarnen först år 1969 fick samma rättsliga ställning som gemensamma bröstarvingar och det fanns en misstanke att den efterlevande maken ifall den fick arvsrätt före särkullbarn skulle missunna särkullbarnet i jämförelse till den efterlevande makens egna barn.⁸⁰

Det är enligt min mening tveksamt om särkullbarn behöver det speciella skydd som de har givits i lagstiftningen. Det skulle kunna vara motiverat att särkullbarn precis som gemensamma bröstarvingar får sitt arv efter att den efterlevande maken gått bort. Detta skulle vara motiverat då inte längre är ovanligt med ombildade familjer, äktenskap där det finns både gemensamma barn och särkullbarn från tidigare relationer blir allt vanligare. Detta skulle stärka den efterlevande makens skydd ytterligare vilket inte skulle vara helt omotiverat då det med dagens regler om särkullbarnens direkta arvsrätt kan tvinga den efterlevande maken att splittra det gemensamma hemmet för att kunna lösa ut särkullbarn.

Ett annat förslag, som även diskuterades i förarbetena⁸¹ till 1987 års lagstiftning är att avskaffa laglottssystemet. Detta skulle ge äkta makar med särkullbarn möjlighet att med hjälp av testamente försätta varandra i samma position som äkta makar med enbart gemensamma barn. Negativt med detta förslag är att om det inte finns något laglottsskydd så är möjligheten att missunna särkullbarn än större, än om särkullbarn får vänta på sitt arv tills den efterlevande maken avlidit som i ovanstående förslag, då det öppnar för att testamentera allt till gemensamma barn i sekundosuccession efter att båda är borta.

Basbelopsregeln ger inte heller i dagens samhälle ett tillräckligt skydd för den efterlevande maken att hålla ihop hemmet. Fyra basbelopp är väldigt sällan tillräckligt för att kunna lösa ut särkullbarn, det är mer troligt att den efterlevande maken i en sådan situation blir tvingad sälja bostaden. Enligt min mening skulle det därför inte vara orimligt med en höjning av antalet basbelopp som en make skall vara berättigad till, detta kom även upp som förslag i förarbetena till 1987 års lagstiftning⁸². Både Norges regel om *minstearv* och Danmarks regel om *tvangsarv* och *suppleringsarv* ger ett bättre skydd för efterlevande make än Sveriges basbelopsregel.

I Norge är det visserligen även där fyra basbelopp som ligger till grund för *minstearvet* men där tar man inte hänsyn till hur stor förmögenhet den efterlevande maken har, vilket är fallet i Sverige. I Danmark garanterar regeln om *tvangsarv* och *suppleringsarv* att den efterlevande maken alltid är

⁸⁰ Brattström, Singer, Rätt arv, s. 228.

⁸¹ Se SOU 1981:85 s. 207 ff.

⁸² Se prop. 1986/87:1 s. 89 och SOU 1981:85 483-484.

berättigad till minst $\frac{1}{4}$ av kvarlåtenskapen eller fylla på sin egen förmögenhet ur kvarlåtenskapen så den uppgår till 650 000 danska kronor, detta är ett betydligt bättre skydd än den svenska basbeloppsregeln ger. Den svenska basbeloppsregeln garanterar endast den efterlevande maken 171 200 kronor, vilket är betydligt mindre än den danska regeln om *tvangsarv* och *suppleringsarv* garanterar.

Ett annat förslag till en förändring till fördel för efterlevande make vore att liksom i Norge och Danmark införa en viss legal arvsrätt som går före särkullbarnens rätt för efterlevande make. Vilken kvotdel denna skulle ligga på är en avvägningsfråga, men en fjärdedel som i Norge tycker jag inte alls vore orimligt. Inte heller Danmarks legala arvsrätt på hälften av kvarlåtenskapen skulle vara orimligt enligt min åsikt, det skulle snarare vara mer naturligt med hälften av kvarlåtenskapen då det ger samma utslag som om makarna hade haft testamente. Detta förslag skulle inte sätta särkullbarnens rätt helt ur spel utan dessa skulle fortfarande vara berättigade till arv direkt efter sin förälders frånfälle.

En arvsrätt för efterlevande make till en viss del av kvarlåtenskapen skulle dessutom inte kräva att laglottssystemet behöver ändras på. I de fall det enbart finns gemensamma barn skulle en lösning kunna vara att den efterlevande maken har arvsrätt till viss del av kvarlåtenskapen och får ta över resten med friförfogande rätt före gemensamma barn, precis som idag. Detta skulle stärka efterlevande makes position gentemot särkullbarn samtidigt som dessa inte blir missgynnade i jämförelse med gemensamma barn. Det skulle även innebära att de svenska reglerna skulle närma sig de norska och danska reglerna på området, vilket skulle främja den nordiska rättslikheten.

6 Slutsats

Inom den nordiska arvsrätten är harmoniseringen inte lika framstående som inom flera andra rättsområden. Det finns givetvis likheter, alla regelsystemen bygger på samma grund, parentelprincipen. Sverige, Norge och Danmark har också alla tre regler som garanterar bröstarvingar ett minsta arv. De är dock utformade på olika vis och länderna har värderat olika hur stor del en bröstarvinge skall vara berättigad till. Det som är mer intressant att jämföra är de regler som skiljer sig åt. Lösningarna kring efterlevande makes arvsrätt är sådana regler, det är framförallt de svenska reglerna som skiljer sig från de norska och danska reglerna. I Sverige ärver efterlevande make med fri förfoganderätt före gemensamma barn och arvingar i andra eller tredje arvsklass. I Norge och Danmark har efterlevande make en arvsrätt till en viss del av kvarlåtenskapen, men kan även välja att sitta kvar i oskiftat bo tillsammans med gemensamma barn.

Vad som är tydligt är att i Norge och Danmark har efterlevande make betydligt starkare position i de fall det finns särkullbarn än i Sverige. Min mening är dock att den svenska regeln att ärva med fri förfogande före gemensamma barn är en bättre lösning än Norge och Danmarks lösning med kvarsittande i oskiftat bo.

Att ta efter de norska och danska lösningar rent av kanske inte skulle fungera i Sverige. Det finns dock ett behov att stärka efterlevande makes position i förhållande till särkullbarn enligt min mening. I dagens samhälle är bilden på kärnfamiljen förändrad, det blir allt vanligare med skilsmässor och ombildade familjer. Det är på tiden att lagstiftningen hänger med i samhällets förändringar och anpassar sig. Möjlighet till testamente finns visserligen för efterlevande make och den möjligheten förstärker den efterlevande makens position, det krävs dock att makarna själva handlar för att skydda varandra. Med en lagändring som till exempelvis medför att efterlevande make får en arvsrätt till en viss del av kvarlåtenskapen skulle enligt min mening kunna vara ett fungerande alternativ. I vart fall tycker jag att basbeloppsregeln bör ses över för en höjning av det antal basbelopp en efterlevande skall vara berättigad till.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Sverige

Lag

Äktenskapsbalk (1987:230)

Ärvdabalk (1958:637)

Förarbeten

Proposition 1986/87:1 om äktenskapsbalken m.m.

SOU 1981:85 Äktenskapsbalk

Norge

Lag

Lov om arv 3 mars 1972 nr. 5

Lov om ekteskap 4 juli 1991 nr. 47

Danmark

Lag

Arveloven lov nr 515 af 06/06/07

Litteratur

Sverige

Agell, Anders	Testamentsrätt, tredje upplagan, 2003.
Agell, Anders	Äktenskap Samboende Partnerskap, tredje upplagan, 2004.
Brattström, Margareta, Singer, Anna	Rätt arv, fördelning av kvarlåtenskapen, andra upplagan, 2007.
Bogdan, Michael	Komparativ rättskunskap, andra upplagan, 2003.
Ryrstedt, Eva	Bodelning och bostad. Ekonomisk självständighet eller gemenskap, 1998.

Saldeen, Åke Arvsrätt. En lärobok om arv boutredning och arvsskifte, tredje upplagan, 2006.

Walin, Gösta Kommentar till ärvdabalken del 1, sjätte upplagan, 2008.

Norge

Hambro, Peter E Arveloven, en kommentarutgåve, 4 utgåve, 2007.

Løderup, Peter Arverett, 5 utgåve, 2008.

Løderup, Peter Oversikt over arveretten, 5 utgåve, 2009.

Danmark

Feldthusen, Rasmus
Kristian, Nielsen, Linda Arveretten, 2 utgåve, 2010.

Taksøe-Jensen, Finn Lærebog i arveret, 2 utgåve, 2000.

Övrigt

Agell, Anders,
Løderup, Peter Äktenskapsrätten och successionsrätten i de fem nordiska länderna. Om möjligheterna och nyttan av lagharmonisering. Publikationsnummer AIP 2002:538. Webbadress (genomgången i december 2011):
http://www.norden.org/sv/publikationer/publikationer/2002-538/at_download/publicationfile